

Elisabeta POP

Poem dramatic cu îngeri, oratoriu pe unsprezece voci?

Am văzut spectacolul lui Bocsárdi cu *Clasa noastră*, cam la treia sau a patra reprezentație. Când a avut loc premiera, eram plecată din țară. La întoarcere, am citit cronică Mirunei Runcan; scrisă bine, cronică mi-a confirmat părerile unor colegi (pe care-i cred corecți și imparțiali) cum că e un spectacol foarte bun. M-am dus așadar la Cluj, unde mă duc de fiecare dată cu mare plăcere, având acolo mulți prieteni, începând cu Doina, cu Doru, cu Mihai și (nu) terminând cu Roxana și Jeny. Prietenii știu și de ce, și cine sunt ei...

Văzusem cu mai multe luni în urmă piesa lui Słobodzianek, pusă în scenă de Anca Bradu, cu trupa maghiară de la Oradea. Un spectacol bun, articulat, emoționant cu măsură, interpretat impecabil, într-o viziune regizorală coerentă și întru totul responsabilă; cetățenesc responsabilă... Am și scris despre spectacol – însă asta tează prea puțin; poate doar să însemne că știu bine piesa. Dar ceea ce am văzut la Teatrul Național „Lucian Blaga” a întrecut orice încercare a mea de a-mi imagina cam ce ar putea face un alt regizor din acest text. Un text dens, nu ușor nici de citit și cu atât mai mult de urmărit în spectacol.

Să fiu sinceră, nu mi se părea că voi petrece o seară prea agreabilă, în vecinătatea acestor destine omenești atât de greu încercate; dar cronicarul nu are de ales... Ei bine, ceea ce am văzut pe scena Naționalului a fost nu un spectacol, ci – așa cum spuneam mai sus – un poem, un oratoriu, o rugăciune...

[Ce idee extraordinară a avut Bocsárdi László (de al cărui talent nu mă îndoiam, ce-i drept) să transforme piesa aceasta puternică, cu o poveste cutremurătoare (dar în bună parte conținând fapte cunoscute, întâmplări legate de tema ultradezbătută a uciderii evreilor, a Shoahului, a Auschwitzului) într-un poem, într-un oratoriu...] Actorii, toți cei unsprezece interpreți, stau pe scaune, având în față câte un microfon. Ei poartă niște hăinuțe rozalii sau poate de culoarea pielii, dintr-un material ce aduce cu mătasea (sau cu nailonul acela de care fuge tot muritorul), cu gulerașe albe. La început poți crede că sunt chiar școlarii unei clase, a clasei anunțate; dar pe urmă observi că ei nu sunt din lumea aceasta: pot fi îngeri, sau doar simboluri. Și iată-i spunându-și pe rând povestea, iar povestea unuia se intersectează cu a altuia și a aceluia cu a colegului de clasă; și tot așa, până la sfârșitul poveștii. Clasa în care au învățat laolaltă polonezi și evrei devine încet-încet universul, lumea, spațiul polonez (dar poate fi și românesc, și maghiar, și slovac, și...), în care oamenii devin haită de lupi flămânzi, gata să devoreze.

Așa se leagă destinele: un polonez (*Wladek*) o salvează pe o evreică (*Rachelka*, devenită – de nevoie – *Marianna*); un evreu (*Menachem*) iubește o poloneză (*Zocha*); polonezii o violează pe colega lor, evreica Dora; Abraham pleacă în America și între el și colegi rămân doar scrisorile, unele dosite, altele cu răspunsuri mincinoase. Colegul *Jakub Kac* e ucis în plină stradă – ucis fără milă și fără vină. Nimeni nu recunoaște crima. Adunați într-un hambar, evreilor li se dă foc; mor ca șobolanii și nimeni nu-și asumă moartea lor, oribila crimă.

Vreme de optzeci de ani, destinele acestor foști colegi de clasă sunt urmărite cu atenție și consecvență. Au loc schimbări de regim; se cântă fie *Șiroka strana maia radnaia*, fie cântece naționaliste poloneze; unul dintre violatorii Dorei ajunge preot, alții

devin ticăloși și turnători. Victimele devin călăi, călăii devin șefi. Nu contează că sunt polonezi sau evrei, contează că le lipsește mila, iubirea și respectul pentru viața sem-nului lor.

Călăi și victime, și de-o parte și de alta. Poate oare – te întrebi – ca o criză, indi-ferent de ce natură este ea, să declanșeze atâta ură, atâta dezbinare, atâta răutate, invidie și dorință de răfuială și de răzbunare?

Actorii stau la locurile lor sau se ridică din când în când și-și rostesc cu voce albă, fără pic de implicare emoțională, povestea scurtei lor vieți. Și, ca să înțelegem că a murit, fiecare scoate discret o cutiuță și se cănește cu o dungă de vopsea neagră. Spune ce are de spus și se așază cuminte la locul lui. Se duc cu toții, în final, în cerul (?) libertății totale.

Ați putea bănuși că o asemenea viziune duce la un spectacol monoton sau chiar plicticos, dar nici nu poate fi vorba de așa ceva! Sala ascultă cu sufletul la gură fiecare poveste, dar spectatorilor nu li se îngăduie să se smiorcăie, să scape lacrimi. Nu. Povestea, adevărată, a devenit literatură de foarte bună calitate, iar literatura a devenit spectacol. La un spectacol nu plângi să te vadă vecinii, ci aduni impresiile și le rumegi în liniște acasă. Și meditezi. Și, dacă vrei, plângi discret, amintindu-ți fapte și întâmplări din realitatea ta proprie. (Am văzut bărbați în toată firea ieșind plângând de la filmul, recent premiat cu Oscar, *Fiul lui Saul*. Și de ce mă rog nu se... recomandă plânsul?)

[Bocsárdi a înțeles, găsind această formulă de spectacol, că o poveste, mai ales una reală, interesează întotdeauna, indiferent cum e spusă. Indiferent? N-aș crede. Dar regizorul a mizat și pe *cum* se povestește, iar actorii, interpreții acestor destine tragice, rostesc textul nu doar cu limpezime de cristal, ci și cu doza aceea de aparentă detașare, care – culmea! – în loc să te lase indiferent, te acaparează până te trezești în chiar miezul sinistrelor întâmplări.]

Poate că cineva crede că spectacolul e cumva rece. Nici pe departe. Fiecare actor care se adresează publicului, se adresează, de fapt, oamenilor, cărora le pune un exercițiu de imaginație. Tensiunea creată pe scenă se transmite permanent în sală. Oamenii (care, desigur, nu cunosc piesa) urmăresc întâmplările și, surprinși de deznodământ, după două ore și jumătate (fără pauză), se ridică în picioare (las' că se cam ridică și aiurea, la te miri ce spectacolașel!) și aplaudă minute în șir.

[Nu există în spectacol actori buni și actori slabi. Toți sunt aduși la aceeași tensi-une lăuntrică, ca într-un cazan ce clocotește.] Te uiți la ei și-ți devin atât de dragi, că vrei să-i iei acasă! Cum, prin ce minune a reușit regizorul să-i facă să și cânte pe cinci voci, neînchipuit de frumos, povestind (în chip brechtian, dacă vrei) și prin cântece frag-mente de viață, scurte poeme care întregesc fericit Oratoriul. Da, actorii cântă, au și dirijor... Cântă foarte bine, întregind astfel imaginea muzicală a spectacolului, în nota gravă a întregului.]

[Spectacole ca acesta nu pot și nu trebuie analizate pe porțiuni, pe compartimente, fiindcă sunt spectacole de trupă, în care nimeni nu trișează, nimeni nu păcălește și nici nu se amăgește. Funcționează ca un ceasornic. Nimic în plus, nimic în minus. Rar poți vedea atâta simplitate, ca rezultat al unei munci istovitoare, al unui efort categoric, dar care nu se mai simte pe scenă. Acolo am văzut doar seriozitate, disciplină, răspundere, inteligență, imaginație și bucuria, satisfacția lucrului bine gândit și dus la împlinire.]

Teatrul Național „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca – Clasa noastră de Tadeusz Słobodzianek.
Traducerea: Cristina Godun. Regia artistică: Bocsárdi László. Decorul: Bartha József. Costumele: Kiss Zsuzsanna. Dramaturgia: Benedek Zsolt. Muzica: Boros Csaba. Imaginile video: Cristian Pascariu. Asistent corepetiții: Adela Bihari. Instructor de step: Adrian Strâmtu. Asistent de regie: Eugenia Șarvari. Maestru de lumini: Jenel Moldovan. Cu: Sânziana Tarța (*Dora*), Irina Wintze (*Zocha*), Anca Hanu (*Rachelka*), Cristian Rigman (*Jakub Kac*), Radu Lărgeanu (*Rysiek*), Miron Maxim (*Menachem*), Cătălin Herlo (*Zygmunt*), Ovidiu Crișan (*Heniek*), Matei Rotaru (*Wladek*), Ionuț Caras (*Abram*), Boros Csaba (*Dirijorul*). Data premierei: 11 decembrie 2015.